43 (2021-2022) – Nr. 2
ingediend op 23 september 2022 (2021-2022)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Welzijn,
Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding
uitgebracht door Ann De Martelaer

over het jaarverslag

van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen

2021

Documenten in het dossier:
43 (2021-2022) – Nr. 1: Jaarverslag

verzendcode: PAR
WEL

Vlaams Parlement

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding:

Voorzitter: Stefaan Sintobin.

Vaste leden:
Koen Daniëls, Veerle Geerinckx, Elke Sleurs, Tine van der Vloet, Katja Verheyen;
Immanuel De Reuse, Stefaan Sintobin, Suzy Wouters;
Maaike De Rudder, Katrien Schryvers;
Freya Saeys, Maurits Vande Reyde;
Ann De Martelaer, Jeremie Vaneeckhout;
Freya Van den Bossche.

Plaatsvervangers:
Allessia Claes, Piet De Bruyn, Freya Perdaens, Sarah Smeyers, Annabel Tavernier;
Yves Buysse, Ilse Malfroot, Frieda Verougstraete-Deschacht;
Vera Jans, Kurt Vanryckeghem;
Gwenny De Vroe, Emmily Talpe;
Johan Danen, Celia Groothedde;
Conner Rousseau.

Toegevoegde leden:
Lise Vandecasteele.

INHOUD

1. Uiteenzetting door de sprekers 4
1.1. Een bewogen en complex jaar 4
1.2. Onderwijs 6
1.3. Contact met de buitenwereld 6
1.4. Werking 7
2. Vragen van de commissieleden 8
2.1. Vragen van Suzy Wouters 8
2.2. Vragen van Freya Saeys 9
2.3. Vragen van Freya Van den Bossche 10
2.4. Vragen van Katja Verheyen 11
2.5. Vragen van Ann De Martelaer 11
2.6. Vragen van Katrien Schryvers 12
3. Antwoorden van de sprekers 14
Bijlage: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op 11 mei 2022 hield de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding een hoorzitting over het jaarverslag van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen 2021.

De commissie hoorde achtereenvolgens:
- Caroline Vrijens, voorzitter Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen;
- Eline Strik, secretaris Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen.

De presentatie is terug te vinden op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Uiteenzetting door de sprekers

1.1. Een bewogen en complex jaar

1.1.1. Schets

Caroline Vrijens zegt dat 2021 opnieuw een bewogen en een complex jaar was, zowel voor de gesloten voorzieningen in de jeugdhulp als voor de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen (CVTJ).

Ook dit jaar stelde men heel wat positieve zaken vast in de werking van de gesloten voorzieningen. Zo was er een sterke inzet bij het personeel, directies en het agentschap Opgroeien voor een positief leefklimaat. Men is ervan doordrongen dat dat samengaat met een visie en een basishouding. Daarnaast merkt men doorheen de verhalen van de maandcommissarissen dat er een goede samenwerking groeide tussen de CVTJ en de voorzieningen.

Het landschap van de jeugdhulp is sterk in evolutie met vanaf september 2022 de implementatie van het ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen (*Parl.St.* Vl.Parl. 2021-22, nr. 1334/1-4). Er komen veel voorzieningen veilig verblijf bij in de private sector en er was een onderzoek van het Steunpunt Welzijn over de rechtspositie in de jeugdhulp. Onderzoekers keken meer in detail naar de rechtspositie van jongeren in gesloten instellingen. Vanuit het agentschap is er het voornemen om op basis van dat onderzoek het decreet van 15 maart 2019 houdende diverse wijzigingsbepalingen betreffende het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en het decreet betreffende de integrale jeugdhulp aan te passen. Wat betreft de kwetsbare jongeren in een gesloten instelling wil men kijken hoe hun rechten nog meer worden geconcretiseerd. De CVTJ wordt daarbij betrokken.

Ook de coronacrisis had opnieuw een zware impact op de jongeren en begeleiders in de voorzieningen en op de CVTJ, zeker wat betreft het bezoekrecht. Bepaalde maandcommissarissen planden regelmatig online overlegmomenten in om de jongeren voldoende te kunnen spreken. Maar het was niet evident om het werk verder te zetten. In het jaarverslag wordt uitgebreid ingegaan op de impact van de coronacrisis. De spreker hoopt dat de voorzieningen en het agentschap de goede praktijken die tijdens de crisis werden ontwikkeld behouden want jongeren ervaarden die als positief. Een van die goede praktijken is beeldbellen. Jongeren kregen meer tijd om zo contact te hebben met de familie. In sommige voorzieningen worden de beeldbelminuten terug ingeperkt omdat fysieke bezoeken terug mogelijk zijn. Caroline Vrijens betreurt dat en vraagt om die beeldbelminuten te behouden. Sommige jongeren krijgen namelijk om uiteenlopende redenen geen familiebezoek.

Ook voor de interne werking van de CVTJ was het een bewogen jaar. Naast de gemeenschapsinstellingen komen er negen extra voorzieningen veilig verblijf en dat aantal zal blijven groeien. Ook het aantal maandcommissarissen is gegroeid van 13 naar 20. Er werd een tweede maandcommissaris aangenomen voor een aantal gemeenschapsinstellingen, namelijk voor De Zande campus Ruiselede en De Grubbe in Everberg. Door de vele jongeren die daar verblijven, is het moeilijk voor een maandcommissaris om voldoende tijd uit te trekken voor alle jongeren. Verder startte Eline Strik als nieuwe secretaris. Zij trekt het geheel en hield de pen mee vast bij het schrijven van voorliggend jaarverslag.

Eline Strik geeft aan dat men voor de voorstelling van het jaarverslag bewust thema's koos die niet kunnen worden opgelost vanuit de instellingen zelf, maar waarvoor nood is aan beleidsmatige acties.

Ze herhaalt dat het een complex en zwaar jaar was. Voor heel wat jongeren waren de gemeenschapsinstellingen niet de plek waar ze de meest geschikte zorg konden krijgen. Men belandde er omdat er elders geen plaats was of men niet wist waar zij goede hulp konden krijgen. Het gaat om jongeren die tussen de jeugdhulp, de psychiatrie en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap vallen. De zoektocht naar oplossingen voor die jongeren loopt strop, maar ondertussen zitten die jongeren letterlijk en figuurlijk vast. Dat is geen nieuw gegeven, alleen nam het sterk toe. Dat had een grote impact op jongeren met een complexe hulpvraag, op de medebewoners en op de begeleiding. Het personeel ging ver om maatwerk te kunnen bieden, maar ondanks die inspanningen kwamen de rechten van de jongeren soms in het gedrang. Afzondering was dan het antwoord op hun gedrag. Het thema isolatie vormt een apart luik in het jaarverslag. Zowel in voorzieningen veilig verblijf als in gemeenschapsinstellingen is er een bewust beleid rond isolatie. Dat heeft een positief effect op het aantal isolatiegevallen. Maar voor jongeren met een complexe hulpvraag kwam dat vaker en langduriger voor. Soms werd een aparte leefgroep vrijgemaakt. De uitzichtloosheid bij sommige jongeren maakt de situatie nog ondraaglijker en het gedrag uitdagender. Het is duidelijk dat gesloten-heid niet langer mag duren dan noodzakelijk is.

1.1.2. Aanbevelingen

Eline Strik vraagt om elke jongere de gepaste zorg te bieden. Daarvoor zal de samenwerking met de psychiatrie en de geestelijke gezondheidszorg moeten ver-beteren. Er is nood aan een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid aan beide zijden. Gesloten jeugdhulp mag niet de back-up van de psychiatrie of andere jeugdhulp zijn.

Zorg dragen voor jongeren vraagt veel van de begeleiders. Zorg dat zij voldoende ademruimte krijgen.

Daarnaast moeten er voldoende uitstroommogelijkheden worden geboden. Het nieuwe ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugd-hulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten be-geleiding in de gemeenschapsinstellingen zal alles nog meer op scherp zetten. Jon-geren met een complexe hulpvraag zitten niet in een instelling omwille van feiten maar omwille van hun verontrustende opvoedingssituatie (VOS). Normaal gezien kunnen zij vanaf september 2022 niet meer in een gemeenschapsinstelling terecht. Als alternatief is er het veilig verblijf. Dit moet worden opgevolgd in de praktijk. Er is een nulmeting gebeurd waarop verder kan worden gebouwd.

Tot slot is het van belang om suïcidepreventieplannen te blijven evalueren.

1.2. Onderwijs

1.2.1. Schets

Het afgelopen jaar waren veel jongeren ontevreden over het lesaanbod in de gemeenschapsinstellingen. Zo kon men niet de gewenste praktijkrichting of algemeen secundair onderwijs volgen. Meisjes voelden zich gedwongen in het volgen van een genderstereotype opleiding. Maar het belangrijkste knelpunt is dat er geen diploma kan worden behaald. Dat vormt een probleem met het recht op onderwijs. De leerkrachten hebben ook niet hetzelfde statuut zoals hun collega's in de onderwijssector. Daardoor raken de vacatures heel moeilijk ingevuld.

Toch zijn er ook mooie praktijken. Sommige jongeren kunnen buiten de instellingen schoollopen of kunnen vanop afstand onderwijs volgen. Alleen is dat niet voor alle jongeren mogelijk. Sommige jongeren hebben geen eigen school of scholen wensen niet mee te werken.

1.2.2. Aanbevelingen

Er moet volop worden ingezet op onderwijsequivalentie in de gemeenschapsinstellingen om ervoor te zorgen dat het onderwijs daar even kwalitatief is en tot dezelfde kwalificaties leidt. Vanaf september 2022 kunnen jongeren tot 7 jaar in een gemeenschapsinstelling verblijven. Als die jongeren geen diploma kunnen behalen, is dat een groot probleem.

Ook in voorzieningen veilig verblijf hebben jongeren recht op onderwijs. Daar hebben de jongeren wel vaak de kans om buiten de voorziening naar school te gaan. Maar niet elke jongere in veilig verblijf is daar klaar voor. Voorzieningen proberen dat op verschillende manieren op te lossen, onder andere door zelf een aanbod uit te werken of door samen te werken met een ziekenhuisschool. De nood aan dagbesteding en schoolvervangende zaken in veilig verblijf moet in kaart worden gebracht. Daarnaast moeten de voorzieningen veilig verblijf het recht op onderwijs op een uniforme manier waarborgen. De beste optie is samenwerken met externe scholen. Laat leerlingen buiten de voorziening naar school gaan als dat kan en werk samen met scholen voor jongeren die niet extern naar school kunnen gaan zodat ook zij hun schooltraject kunnen afwerken.

1.3. Contact met de buitenwereld

1.3.1. Schets

Alle jongeren missen hun thuis en hun vrienden. Het huidige aantal contactmomenten ligt in lijn met de internationale normen en nam zelfs toe. Toch vragen de jongeren om meer en flexibelere bezoek- en belmomenten.

Een grote hinderpaal is de fysieke bereikbaarheid van de voorzieningen. Zo vertelde een jongere dat de ouders nooit op bezoek komen omdat ze 45 minuten moeten wandelen van de voorziening naar de dichtstbijzijnde bushalte.

Een belangrijk element is het contact met broers en zussen. Als die thuis wonen, verloopt dat contact vlot. Maar als die volwassen zijn en zelfstandig wonen of halfbroers of halfzussen zijn, dan is dat minder evident en duurt het vaak heel lang vooraleer er contact is.

Voor jongeren is de band met leeftijdsgenoten ook cruciaal. De vriendschappen en relaties worden niet altijd serieus genomen en vaak negatief benaderd. Daar vragen de jongeren meer respect voor.

Contact met de buitenwereld gaat ook over contact met professionals. Jongeren geven aan dat de sociale dienst van de jeugdrechtbank vaak onbereikbaar is. Soms weten ze eens niet wie hun contactpersoon is. Dat is zeer problematisch. Jongeren stellen het op prijs als zorgverleners uit een andere context kunnen langskomen.

1.3.2. Aanbevelingen

Instellingen moeten bereikbaar zijn. Bij het opzetten van nieuwe voorzieningen veilig verblijf moet de bereikbaarheid met het openbaar vervoer een belangrijk criterium zijn. Voor bestaande voorzieningen die slecht ontsloten zijn, kan er met De Lijn worden gezocht naar oplossingen. Het gaat vooral om de voorzieningen in Ruiselede, Wingene en Beveren.

Jongeren moeten hun consulent, advocaat of jeugdrechter kunnen bereiken. Voorzieningen kunnen de jongeren hierbij helpen. Ze kunnen de juiste contactgegevens voorzien, hen ondersteunen bij het bellen en de jongere de nodige ruimte geven om dat te kunnen doen. Er moeten voldoende consulenten zijn om kwalitatieve zorg te kunnen verlenen. Door de werkdruk op de sociale dienst van de jeugdrechtbank komt het recht op informatie van jongeren in het gedrang. Er moet ook voldoende informatie worden gegeven aan jongeren die in beroep willen gaan.

1.4. Werking

1.4.1. Schets

Als men de rechten van de jongeren in geslotenheid wenst te waarborgen, dan is er voldoende personeel nodig. Personeel dat graag naar het werk komt en veerkracht heeft. Jongeren voelen het aan wanneer personeel onvoldoende ruimte krijgt. In 2021 was er een groot personeelsverloop, waren er vakbondsacties en geraakten de vacatures moeilijk ingevuld. Dit geldt zowel voor de gemeenschapsinstellingen als de voorzieningen veilig verblijf.

Dit is ook een verhaal van middelen. De maandcommissarissen geven aan dat directies veel willen veranderen, maar dat het budget ontbreekt. Het gaat niet om leuke extraatjes, maar om zaken die raken aan de rechten van de jongeren. Een voorziening gaf in de maand mei al aan dat het budget op is. Er kan nu al worden gekeken naar de effecten van de inflatie en de gestegen energieprijzen op de werking van de voorzieningen.

1.4.2. Aanbevelingen

Eline Strik vraagt om voldoende budget en personeel te voorzien om de rechten van jongeren in geslotenheid te waarborgen. Er moet worden nagedacht over de toe te passen personeelsnormen wat betreft de rechtspositie van jongeren in geslotenheid.

Er moet worden onderzocht hoe personeel gemotiveerd kan worden en blijven om met deze jongeren aan de slag te gaan. Zo kan worden vermeden dat het tekort verder oploopt. Bij geslotenheid is er echt nood aan personeel met specifieke expertise.

Eline Strik heeft het jaarverslag al in verschillende voorzieningen voorgesteld. Dat bood haar de kans om in gesprek te gaan met de jongeren en begeleiders. Het valt haar op dat jongeren zich zeer constructief opstellen, zich herkennen in wat er in het jaarverslag staat en willen dat er ook echt mee aan de slag wordt gegaan. Ze hebben ook een boodschap aan politici en die klinkt als volgt: "Ongeacht onze feiten, zijn we nog steeds jongeren en niet per se slecht. We hebben jeugdhulp nodig. En we verdienen een tweede kans."

2. Vragen van de commissieleden

2.1. Vragen van Suzy Wouters

Suzy Wouters vindt het goed dat er almaar meer rekening wordt gehouden met de aanbevelingen van de maandcommissarissen en dat er inspanningen worden geleverd om tot een beter leefklimaat te komen.

Ook in 2021 kampte men nog met de coronapandemie, wat het ongetwijfeld moeilijk maakte voor de medewerkers van de gesloten instellingen. De sprong naar digitalisering doet zich in vele sectoren voor. In deze context gaat het vooral om het beeldbellen, wat voor meer mogelijkheden zorgt. Hoe kan permanent een plaats worden gegeven aan het beeldbellen? En hoe verhoudt dit zich ten opzichte van het fysieke bezoek?

In het jaarverslag staan enkele zaken die regelmatig terugkomen zoals het plaatsen van jongeren in een gemeenschapsinstelling die er niet thuis horen. Dat geldt voor niet-begeleide minderjarigen en voor jongeren met psychische problemen. Daarom steunt het de Vlaams Belangfractie het idee om nauwer samen te werken met de sector van de geestelijke gezondheidszorg zodat steeds de gepaste begeleiding kan worden voorzien. Is er zicht op de huidige samenwerking? Komt er in elke voorziening regelmatig een hulpverlener met expertise in psychisch welzijn langs?

Het personeel vindt het vaak moeilijk om te werken met jongeren met psychische problemen. Kan het personeel daar verder in worden ondersteund? Zou een aanpassing van het personeelskader zoals het inzetten van meer begeleiders met de juiste expertise een meerwaarde betekenen?

Vorig jaar was er een overlijden ten gevolge van zelfmoord in een gesloten instelling. Worden de suïcidepreventieplannen van de instellingen voldoende geëvalueerd? Worden jongeren met suïcidale gedachten voldoende begeleid?

Vanaf september 2022 mogen jeugddelinquenten en jongeren die opvang nodig hebben omwille van een VOS niet meer in dezelfde groep verblijven. Vanaf dan blijven de gemeenschapsinstellingen voorzien voor jeugddelinquenten. Zijn die instellingen voldoende voorbereid op de omschakeling? Wat moet nog worden voorzien voor een vlotte omschakeling?

In het jaarverslag stond dat er een gebrek is aan uitstroomperspectief. Daarbij werd verwezen naar de jongeren die net 18 jaar worden. Er werd ook aangegeven dat de uitstroommogelijkheden binnen een redelijke termijn een perspectief moeten bieden op een verblijf elders. Vinden zij genoeg aansluiting? Wat is volgens de sprekers een redelijke termijn?

In het jaarverslag staat niets over de module kortverblijf die tijdens de coronapandemie werd uitgerold. Heeft men daarover signalen opgevangen? Zijn er knelpunten?

Jongeren ervaren fouilleringen als iets negatief. Hoe zou men dat kunnen aanpakken zodat het de waardigheid van de jongeren niet aantast, zonder de aandacht voor de veiligheid uit het oog te verliezen?

De niet-begeleide minderjarige vluchtelingen begrijpen de taal niet en voelen zich minder betrokken bij het traject. De verantwoordelijken in instellingen zeggen dat deze jongeren meer gebaat zouden zijn met een andere begeleiding. Kan deze groep op termijn elders terecht?

Alles rond leefklimaat, participatie en omgaan met sancties evalueert gunstig. Ook het afzonderen van jongeren gebeurt beperkter. Toch blijven er grote verschillen bestaan tussen voorzieningen en leefgroepen. Hoe kan ervoor worden gezorgd dat jongeren overal gelijk worden behandeld?

Het onderwijs blijft een pijnpunt. Het lage onderwijsniveau en het beperkte onderwijsaanbod zijn wederkerende problemen. Tijdens de bespreking van het jaarverslag 2020 zei Caroline Vrijens dat het agentschap Opgroeien plannen had om intensiever samen te werken met scholen zodat jongeren het onderwijstraject op de aangewezen manier kunnen afleggen en een diploma behalen. Hoe staat het met die plannen?

2.2. Vragen van Freya Saeys

Freya Saeys leest ook positieve elementen in het jaarverslag. De jongeren geven aan dat de begeleiders zich om hen bekommeren en er worden inspanningen geleverd om, waar mogelijk, tegemoet te komen aan vragen van jongeren. Maar het verschillend hanteren van regels door opvoeders is een blijvende bron van ergernissen. Soms krijgt men geen verantwoording voor het bestaan van bepaalde regels.

Echte isolatie wordt blijkbaar minder gebruikt, maar er zijn veel kamermomenten waarbij het niet steeds duidelijk is of het gaat om een sanctie, wordt gebruikt als veiligheidstool als een praktische oplossing van een probleem. Hoe sterk verschilt het gebruik van die kamermomenten tussen de voorzieningen? Wat is de pedagogische meerwaarde van een kamermoment?

In het jaarverslag staan ook verhalen van collectieve sancties. Hoe wijd verspreid is dat fenomeen?

Tijdens de coronapandemie werden de mogelijkheden op het vlak van sport en bezoek beperkt. De Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding pleitte steeds voor het permanente gebruik van beeldbellen. In sommige voorzieningen werd het aantal minuten beeldbellen teruggeschroefd nadat bezoek weer mogelijk werd, terwijl jongeren net vragen om dat aanbod uit te breiden. Wat zijn de argumenten van de voorzieningen voor het beperken van de beeldbeltijd?

In de voorzieningen is er een duidelijke nood aan psychische begeleiding. Tegelijk is er geen uitstroom mogelijk naar de psychiatrische instellingen. De voorzieningen geven aan nood te hebben aan een nauwere samenwerking met de geestelijke gezondheidszorg. En dat is opnieuw een aanbeveling in dit jaarverslag. Misschien moet de jeugdhulp ruimte maken voor de indienstneming van psychiaters om aan die noden tegemoet te komen.

In de aanbevelingen staat dat er nood is aan omkadering om aan jongeren de hulp te kunnen bieden waar ze nood aan hebben en de voorzieningen aan te passen, ook al lijkt de jongere op het eerste zicht niet te passen in het profiel van de instelling. Er wordt gewerkt met kleine prikkelarme leefgroepen. Is dat niet iets dat past binnen het project 'Gedeelde verantwoordelijkheid in een ideale wereld'?

Het moeilijke contact met de sociale dienst van de jeugdrechtbank is een klacht die jaarlijks terugkomt. Ook het onderwijsaanbod blijft zo'n pijnpunt. Tijdens de coronacrisis werd online les gegeven. Gingen de voorzieningen in overleg met scholen om dat meer te kunnen gebruiken?

In de gezondheidszorg in zijn algemeenheid is er een tekort aan budgetten en personeel en zijn er wachtlijsten. In andere sectoren is er een tekort aan personeel maar zijn er ook veel openstaande vacatures. Is dat hier ook het geval?

2.3. Vragen van Freya Van den Bossche

Freya Van den Bossche zegt dat er weinig plaatsen zijn voor jongeren met een complexe problematiek. Daarnaast is de draagkracht van het personeel vaak al ver overschreden. Als men dan kan kiezen tussen mensen op een wachtlijst, gaat de voorkeur naar jongeren met minder complexe problematieken. Dit helpt tegen personeelsuitval en is gemakkelijker om te matchen met de jongeren die al in de instellingen zitten. Dat zorgt ervoor dat jongeren vaker via een gedwongen procedure worden geplaatst in de crisisunit van een psychiatrisch ziekenhuis. Dat is helemaal niet de plaats voor zo'n jongere. Men wordt als ziekenhuis gedwongen om een minderjarige op te vangen. Als er wordt getracht die jongere elders onder te brengen, dan verwijst iedereen door. Jeugdhulpregie biedt slechts hulp wanneer de jongere op straat wordt gezet. Als men wil dat voorzieningen en ziekenhuizen samenwerken, dan moet gedeelde verantwoordelijkheid worden genomen. Het gaat bovendien vaak om personen die recht hebben op een erkenning vanuit het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. Die zouden toch sneller moeten kunnen schakelen. De bereidheid tot samenwerking is groot, maar het systeem werkt tegen. Stellen de sprekers diezelfde tendensen vast? Heeft men daarvoor concrete adviezen?

Momenteel zit men op een scharniermoment. Volgend jaar kunnen jongeren met een VOS-statuut niet meer op dezelfde plek terecht. Dat zal de druk op de andere voorzieningen verhogen. Freya Van den Bossche vindt het goed dat de jongeren met verschillende statuten gescheiden worden opgevangen, maar veel jongeren met een VOS-statuut hebben een zodanig complexe problematiek dat ze nood hebben aan een stevige omkadering. Dat zijn ook de jongeren die vaak worden weg gefilterd op wachtlijsten. De vraag is waar ze gaan terechtkomen. Heeft men het gevoel dat het extra gecreëerde aanbod voldoende groot is om hen een alternatief te bieden? De spreker vreest dat zij opnieuw zullen worden opgenomen in de volwassenenafdeling van de psychiatrie.

Het is verbazend dat er nog steeds geen duidelijke registratie is van isolatie en afzondering. Nochtans worden bijvoorbeeld ziekenhuizen daarop gecontroleerd door de Zorginspectie. Het bijhouden van die cijfers zou het aantal isolatiegevallen kunnen doen dalen. Waarop wacht men om dat in te voeren? Moet de regelgeving worden aangepast?

Wat betreft de kamermomenten zou de duur en de bedoeling duidelijk moeten omschreven zijn. Gaat het ook om kamermomenten waarbij de deur op slot gaat? Dat heeft namelijk een ander effect op jongeren.

Verder maakt de spreker zich zorgen over het gebruik van isolatie en afzondering als straf. Het is evenwel duidelijk dat dit enkel kan worden gebruikt wanneer een jongere zichzelf of andere jongeren zodanig in gevaar brengt dat dit noodzakelijk is. Uit de uiteenzetting lijkt er sprake te zijn van oneigenlijk gebruik van die methode. Hoe kan dit worden aangepakt?

Freya Van den Bossche herhaalt dat de onderwijsproblematiek elk jaar opduikt. Er is amper evolutie. Caroline Vrijens zei vorig jaar dat het agentschap Opgroeien plannen had om intensiever samen te werken met scholen. Hoe staat het daarmee? Moet er eventueel een ziekenhuisschool worden opgericht? Waar ligt het kalf gebonden en welke concrete oplossingen ziet men?

De jongere kan niet altijd de consulent contacteren en weet soms zelfs niet wie de consulent is. Ligt dat aan een overbevraging van consulenten? Of gaat het om slechte communicatie?

2.4. Vragen van Katja Verheyen

Katja Verheyen merkt op dat heel wat pijnpunten al enkele jaren aanslepen. Er zijn wel degelijk stappen vooruit gezet, maar er moet nog een lange weg worden afgelegd.

Men raadt aan een onderzoek te organiseren naar welke omkadering er nodig is om alle jongeren die instromen de gepaste zorg te geven. Heeft men daar een concrete visie op? Wie zou dat onderzoek moeten leiden?

Er zijn nog steeds onduidelijke regels die tot verwarring en conflicten kunnen leiden. De CVTJ raadt aan om te werken met de basisregels. Er wordt ook vaak gepleit voor meer flexibiliteit in het kader van een positiever leefklimaat. Het bieden van te veel vrijheid kan evenwel leiden tot controleverlies. Waar ligt het evenwicht tussen het bieden van de nodige structuur aan en de vrijheid van de jongere?

In bepaalde voorzieningen veilig verblijf zou worden gewerkt met zeer kleine leefgroepen, wat goed is. Maar tegelijk kampt men met een personeelstekort. Is dat een moeilijk evenwicht? In het jaarverslag staat dat men uitkijkt naar de effecten daarvan. Hebben de maandcommissarissen daar nog geen zicht op? Wanneer zou dit wel het geval zijn?

Omwille van de grote willekeur vraagt de CVTJ een kader vanuit de overheid omtrent sancties. Vreest men niet voor een te streng kader? Raakt de overheid op die manier niet aan de individuele invulling van de zorg door voorzieningen?

In 2021 verbleven meer niet-begeleide minderjarigen in de gemeenschapsinstellingen. Vaak is dat door het gebrek aan gepaste hulpverlening. Er is ook een inloophuis in Brussel en Minor-Ndako breidde de werking uit. Is het effect daarvan al zichtbaar?

Er wordt opgemerkt dat het moeilijk is om personeel te houden. Over welke functies gaat het? Ook werd gewezen op het verschillend statuut van de leerkrachten waardoor de vacatures moeilijk ingevuld geraken. Doet zich dat ook voor bij opvoeders en maatschappelijk werkers?

Het jaarverslag maakt melding van de moeilijke re-integratie van de jongeren die in het Vlaams Detentiecentrum Beveren verblijven. Dit zou te wijten zijn aan een gebrek aan middelen. Kan dit worden toegelicht?

Vanaf september 2022 gaat fase 2 van het jeugddelinquentierecht in en worden de VOS- en MOF-jongeren gescheiden (MOF: als misdrijf omschreven feit). Nogal wat experten maken zich daar zorgen over omdat nogal wat MOF-jongeren een VOS-achtergrond hebben. Wordt dit op het terrein al voorbereid? Wat is de visie van de sprekers op die fase 2?

In het jaarverslag van 2020 kwamen de time-out's sterk naar voren. In het voorliggend jaarverslag worden die niet vermeld. Is er op dat vlak veel veranderd?

De sociale diensten van de jeugdrechtbanken zijn versterkt. Merkt men dat al?

2.5. Vragen van Ann De Martelaer

Ann De Martelaer zegt een onaangenaam gevoel te krijgen wanneer ze denkt aan jongeren die soms jaren in een voorziening moeten leven, terwijl de noden hoog zijn. Zijn de aanbevelingen gericht aan de overheid, het parlement of de sector?

Er werd gesteld dat 2021 een complex jaar was. Men roept op om alle jongeren de gepaste zorg te bieden en te onderzoeken welke omkadering er nodig is. Ann De Martelaer vermoedt dat de sprekers al een goed zicht hebben op de nodige omkadering. Is de aanbeveling om nieuw onderzoek te doen of vraagt men uit te voeren wat men al weet?

Ook werd gezegd om de samenwerking met de sector van de geestelijke gezondheidszorg verder uit te bouwen. De spreker gaat ervan uit dat er al een vorm van samenwerking is, maar dat het misschien anders of beter moet. Hoe ziet men dat? Wie draagt daarin de verantwoordelijkheid?

Een andere aanbeveling was om te zorgen voor uitstroommogelijkheden. Betekent dat dat er een tekort is aan uitstroommogelijkheden? Hoe kan dat worden opgelost?

Verder vraagt men om te zorgen dat het personeel de veerkracht behoudt om zorg op maat te bieden. Is dat niet een opdracht van de instellingen?

Men vraagt ook om suïcidepreventieplannen blijvend te evalueren. Bedoelt men het Vlaams Actieplan Suïcidepreventie of de plannen binnen de jeugdinstellingen?

Er is blijkbaar communicatie met de onderwijsactoren maar het ontbreekt aan structurele oplossingen. Waar loopt het vast? Wat moet er gebeuren om dat op te lossen?

Wat betreft de bereikbaarheid van de voorzieningen werd verwezen naar De Lijn. Is er overleg met de minister van Mobiliteit en Openbare Werken Lydia Peeters? Of verwacht men dat de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding een brug legt?

De moeilijke bereikbaarheid van de consulenten, advocaten en de jeugdrechters doet zich niet enkel voor in deze sector. Er werd vaak verwezen naar de impact van de coronacrisis, maar er is een fundamenteler probleem. Wat verwachten de sprekers dat de commissieleden daaraan doen?

Eline Strik zei dat veel jongeren wachten op een oplossing. Maar uit de uiteenzetting komen er heel wat werven naar voren. Is het de bedoeling dat de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding een actieplan opstelt? Kan de commissie dit engagement opnemen? Wat gaat de commissie met deze aanbevelingen doen?

2.6. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers focust als eerste op de problematiek van de jongeren die niet op hun plaats zitten. Dat is een oud zeer. In de aanbevelingen staat dat gemeenschapsinstellingen geen back-up zijn voor psychiatrische zorg. Elkeen deelt deze bekommernis. Tot op welke hoogte moeten de gemeenschapsinstellingen of de voorzieningen veilig verblijf inclusief zijn voor jongeren met een complexe problematiek, vanaf wanneer moet men extern hulp binnenhalen en op welk moment moet een jongere met zo'n problematiek naar gespecialiseerde hulpverlening? Hoe moet dat worden beslist en wie moet die doorverwijzing doen?

De niet-begeleide minderjarige vluchtelingen vormen een nieuwe doelgroep. Het gaat om een uitermate kwetsbare groep. Ook zij zitten niet op hun plek in de gemeenschapsinstellingen. Waar worden zij het beste opgevangen?

Het belangrijkste voor het welzijn van jongeren is het leefklimaat in de voorzieningen. Dan wordt vaak naar de begeleiding van de jongeren gekeken. Vanuit een

voorziening kan de basishouding van de begeleiders worden gestuurd. Uit het jaarverslag blijkt dat daar sterk op wordt ingezet. Hoe worden begeleiders daarin gevormd? Hoe kan die basishouding worden vertaald naar een duidelijk kader zodat het sectorbreed kan worden uitgerold? Hoe een jongere wordt bejegend, mag namelijk niet afhangen van de voorziening waar die terecht komt. Dat is een van de grote uitdagingen voor het CVTJ. Er moet dus een goede uitwisseling op poten worden gezet tussen de maandcommissarissen en ook tussen de directies onderling.

Decretaal is bepaald dat sancties proportioneel moeten zijn. Ze moeten dus in verhouding staan tot de ernst van de feiten. Er werd opgeroepen om dit meer in de regelgeving te verankeren. Hoe ziet men die regelgevende verankering? Tot waar gaat het om een overtreding van een huishoudelijk reglement en vanaf welk punt gaat het om een andere misstap die een andere sanctie behoeft?

Sociale contacten zijn uitermate belangrijk. De focus moet liggen op de toekomst van de jongeren. Dan vormen onderwijs, sociale contacten en begeleiding de drie grote pijlers. Jongeren vragen om meer sociale contacten. Er is regelgeving gekomen die stelt dat wanneer verschillende jongeren uit hetzelfde gezin in de jeugdhulp moeten worden opgevangen, wordt gefocust op het samenhouden van broers en zussen. In het jaarverslag gaat het over een jongere die in een gemeenschapsinstelling zit en de broers of zussen niet. Hoe kan meer op die contacten worden ingezet?

Het is vaak moeilijk voor ouders om op bezoek te gaan omdat die voorzieningen vaak afgelegen zijn en niet altijd even goed worden bediend door het openbaar vervoer. Dit moet worden opgenomen met de minister van Mobiliteit en Openbare Werken. In het kader van veilig verblijf zijn er meer mogelijkheden voor de jeugdrechter.

Wat betreft de zinvolle dagbesteding geven jongeren aan dat ze te veel tijd doorbrengen op hun kamer. Het is niet evident voor voorzieningen om een goed aanbod uit te werken. Ziet men mogelijkheden voor een sectorale aanpak? Hoe kunnen goede praktijken worden gedeeld?

Onderwijs is ook een thema dat vaak aan bod kwam. Daar moet meer aandacht voor zijn. Kunnen ziekenhuisscholen een oplossing bieden? Tijdens de coronacrisis zijn grote stappen gezet op het vlak van online leren. Welke mogelijkheden biedt dat? Het gaat in instellingen evenwel vaak om praktische opleidingen en die zijn niet gemakkelijk online te organiseren.

In het jaarverslag werd gefocust op het beeldbellen. Ook het aantal videoconferenties neemt toe. Het ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen maakte dit mee mogelijk. Er werden enkele waarborgen ingebouwd waardoor het eerste contact met een jeugdrechter sowieso fysiek moet zijn, dat de jongere altijd kan vragen om het contact fysiek te laten doorgaan en dat de jeugdrechter kan eisen dat de jongere naar een zitting komt. Ze bieden dus een meerwaarde maar kunnen de gewone zittingen niet vervangen. Welke ervaringen hebben de sprekers? Wat vinden de jongeren daar zelf van? Hoe biedt het kansen aan jongeren om sneller en gemakkelijker een contact te hebben? En welke bedreigingen brengt het met zich mee?

Veilig verblijf wordt voorgesteld alsof het onvoldoende mogelijkheden zou bieden om met jongeren met complexe problematieken om te gaan. De spreker vindt dat

het veilig verblijf een sterke omkadering heeft om daar wel op een goede manier mee aan de slag te gaan. Hoe wordt daarnaar gekeken?

Er is bewust voor gekozen om de CVTJ van toepassing te laten zijn op de voorzieningen voor veilig verblijf. Die moeten verschillen van de gemeenschapsinstellingen. Hoe wordt dat vanuit het CVTJ benaderd? Zal de toekomstige verslaggeving daaromtrent anders zijn?

De CVTJ is opgericht om met andere ogen vanuit de buitenwereld mee te kijken naar de voorzieningen en de rechtswaarborgen van de jongeren omdat men bekommerd is om die jongeren. De maandcommissarissen kunnen daarbij de vinger op de wonde leggen. Wat is het positieve effect van het werk van het CVTJ? Waar kan nog worden bijgestuurd? Welke groeimogelijkheden zijn er nog?

3. Antwoorden van de sprekers

Caroline Vrijens zegt dat de maandcommissarissen herhaaldelijk de vraag over het beperken van het beeldbellen stelden aan de campusverantwoordelijken. Ze vermoedt dat men dit terugschroefde vanuit de gedachte dat het niet meer nodig was omdat de jongeren opnieuw de kans hadden om fysiek contact te hebben. Maar voor heel wat jongeren is dat niet het geval. Het beeldbellen toelaten vergt een heel beperkte investering, maar betekent meteen ook een grote meerwaarde voor de jongeren.

Eline Strik vult aan en verwijst naar de aangehaalde argumenten. Ze herhaalt dat instellingen beeldbellen niet meer nodig achten omdat fysieke bezoeken terug mogelijk zijn. Sommige instellingen zeggen dat het niet kan wegens de organisatorische drukte. Maar ook de middelen spelen een rol. Om veiligheidsredenen kan beeldbellen niet met gewone toestellen. Ondanks de beperkte investering voor beeldbellen hebben veel instellingen niet de financiële ruimte om dat te doen.

Caroline Vrijens geeft aan dat het jaarverslag eind maart 2022 werd voorgesteld in het Vlaams Parlement. En het is de bedoeling om in juni 2022 samen te zitten met het agentschap Opgroeien. Als CVTJ moet er zowel op micro-, meso- als op macroniveau worden gewerkt. Op microniveau gaan de maandcommissarissen aan de slag met de signalen van de jongeren. Op mesoniveau kaarten de maandcommissarissen problemen die het individuele niveau overstijgen aan. En op macroniveau is het aan beide sprekers om met het agentschap Opgroeien in overleg te gaan over de aanbevelingen uit het jaarverslag. Er kan dan worden gekeken naar het actieplan voor het komende jaar en hoe dat inhaakt op de aanbevelingen. Ook de kwestie van het beeldbellen zal worden aangekaart. Alleen heeft het CVTJ geen stok achter de deur. Het is aan het agentschap en de voorzieningen om te beslissen.

De spreker benadrukt dat de jongeren in gemeenschapsinstellingen die kampen met complexe problematieken een kleine minderheid vormen. Dat is ook de groep waar men het meest bezorgd over is. Het gaat om jongeren met zware psychische stoornissen en die soms een gevaar voor zichzelf en anderen vormen, maar ook om jongeren die er volwassen uitzien maar sociaal en emotioneel functioneren op kleuterniveau. Het is voor de begeleiders zeer complex om met dergelijke jongeren om te gaan doordat men niet beschikt over de juiste infrastructuur. Deze horen thuis in de sector voor personen met een handicap.

Er is absoluut nood aan een intensieve samenwerking met de sector van de geestelijke gezondheidszorg. Daar wordt op ingezet en worden middelen voor uitgetrokken en er zijn formele samenwerkingsverbanden met alle grote psychiatrische instellingen met een afdeling voor kinderen. Toch hoort Caroline Vrijens op het terrein dat dit voor de specifieke groep jongeren met complexe problematieken

niet volstaat. Daarbij komt dat begeleiders onzeker zijn over hoe ze moeten handelen omdat het om zeer uitdagend gedrag gaat, ze de achtergrond niet hebben om daarmee om te gaan of de infrastructuur er niet is. Dat zet grote druk op de voorzieningen. Het gebeurt dat een voorziening een hele leefgroep vrijmaakt voor de opvang van een jongere, wat een serieuze impact heeft op de capaciteit van die voorziening. Het voorzien van de capaciteit voor het tijdelijk opvangen van een jongere in de kinderpsychiatrie zou een deel van de oplossing kunnen zijn. Nu doen de voorzieningen het maximale met de middelen waarover ze beschikken. Het knelpunt is het gebrek aan capaciteit.

Op regionaal niveau wil het agentschap voorzieningen meer doen samenwerken rond de gedeelde verantwoordelijkheid met betrekking tot de complexe situatie van jongeren die moeilijk een plaats vinden. De toegangspoort is ook daarvoor opgericht. Het team jeugdhulpregie houdt goed bij waar er capaciteit is om de jongere toe te leiden. De spreker is benieuwd hoe die gedeelde verantwoordelijkheid verder vorm zal krijgen. Tegelijk is het een noodzaak. In het Kinderrechtencommissariaat behandelde men het afgelopen jaar enkele dossiers waarbij ook wordt gebotst op de noodzaak rond gedeelde verantwoordelijkheid voor jongeren met complexe problematieken. Maar ook hier zet het gebrek aan capaciteit veel druk.

De spreker deelt het gevoel en de bezorgdheid dat meer jongeren via gedwongen opname in de psychiatrie terechtkomen, maar kan dat niet hard maken. Dat is iets dat moet worden bevraagd. Maar het klopt dat er vaak wordt doorverwezen, waardoor jongeren soms een tijdje in de gedwongen opname in de psychiatrie belanden.

Caroline Vrijens vindt de vraag of die jongeren thuishoren in een gemeenschapsinstelling terecht. De mensen in gemeenschapsinstellingen zijn opgeleid om forensisch te werken en met jongeren die te maken hadden met delicten. Daarnaast hebben gemeenschapsinstellingen een opnameplicht. Dat zorgt ervoor dat jongeren waarvoor moeilijk een plek te vinden is soms noodgedwongen in een gemeenschapsinstelling worden opgenomen. Misschien moet er meer worden ingezet op een apart aanbod buiten de gemeenschapsinstellingen met continu beschikbare kinderpsychiatrie, met expertise vanuit de sector voor mensen met een handicap en met aangepaste infrastructuur.

Eline Strik zegt dat de externe expertise er is, maar het is nog onvoldoende. Er is samenwerking binnen de netwerken geestelijke gezondheidszorg, maar die netwerken zijn overbevraagd. Het aanwerven van psychiaters in gemeenschapsinstellingen en voorzieningen voor veilig verblijf is zeker een interessante piste. De spreker vindt dat er continu op medische expertise beroep moet kunnen worden gedaan. Alleen is er nu al een groot tekort aan psychiaters. Het zou ook zinvol zijn om meer begeleiders met een psychologische achtergrond in dienst te nemen. Jongeren met psychische problemen hebben nood aan voldoende nabijheid. Daarvoor is de aanwezigheid van voldoende begeleiders van belang, los van hun achtergrond. Dat geldt zeker voor isolatiegevallen. Het gebeurt vaak dat er niemand bij de geïsoleerde jongere kan blijven, terwijl dat volgens de internationale norm moet.

Het is niet helder wie beslist wanneer een jongere thuishoort binnen de gewone jeugdhulp of binnen de meer gespecialiseerde hulpverlening. Psychiatrie en jeugdhulp spreken vaak een andere taal. Vanuit de context van wachtlijsten ziet men dat jongeren in jeugdhulp verblijven waarvan de jeugdhulp aangeeft dat de jongere een psychiatrische problematiek heeft. De psychiaters zeggen op hun beurt dat het om een problematiek gaat die typisch is voor de jeugdhulp. Bij jongeren met complexe problematieken ontstaat vaak een situatie waarbij niemand nog zeker weet hoe de jongere kan worden geholpen.

Omwille van het beroepsgeheim kan Eline Strik zich niet uitlaten over de casus waarbij een jongere suïcide pleegde. Het ging om een jongere met een complexe problematiek die lang werd opgevolgd vanuit de CVTJ en voor wie er geen oplossingen waren. Daarnaast maakte men zich ook over een aantal andere jongeren zorgen. Sommigen onder hen ondernamen ook een suïcidepoging. De voorzieningen deden alles wat ze konden om die jongeren te ondersteunen. Alleen heeft de spreker de indruk dat het zorglandschap niet georganiseerd is op het omgaan met dergelijke jongeren. Verder zegt Eline Strik niet te weten of de suïcideplannen afdoende zijn.

Caroline Vrijens duidt dat die plannen telkens ter sprake komen en de voorzieningen bevestigen dat die plannen voorhanden zijn. Met de voorstelling van het jaarverslag zal dat opnieuw worden bevraagd alsook de manier waarop het agentschap daarmee aan de slag gaat. Zo krijgen de maandcommissarissen daar ook meer informatie over. Naast een preventieplan heeft ook elke voorziening een opvolgingsplan.

Heel wat commissieleden halen terecht onderwijs aan als een wederkerend pijnpunt. Het onderwijstraject in een gemeenschapsinstelling leidt niet tot een formele kwalificatie. Elk jaar haalt de CVTJ dit punt aan en dit jaar is dat het belangrijkste aandachtspunt. Het gaat nochtans om een oplosbaar probleem. Vorig jaar legde de CVTJ dit voor aan het agentschap Opgroeien. Toen werd de boodschap gegeven dat er werd gewerkt aan het idee van ziekenhuisscholen. Er werd mondeling bevestigd dat er aan het type 5 werd gewerkt. Blijkbaar is dat op een bepaald moment afgesprongen en heeft men die piste verlaten. Eind maart 2022 werd het jaarverslag voorgesteld in het Vlaams Parlement in aanwezigheid van de kabinetschef van minister Wouter Beke. Hij zei toen dat er een oplossing op korte termijn in de maak is. Dit moet ervoor zorgen dat de jongeren een echte kwalificatie krijgen.

Eline Strik vult aan met te zeggen dat dit voor veel ongerustheid zorgt binnen de voorzieningen. Ook zij weten dat er iets in gang is gezet, maar kennen er het fijne niet van.

Wat betreft het online onderwijs zegt *Caroline Vrijens* dat dit is ingeburgerd. Er zijn goede praktijkvoorbeelden van instellingen die daarop hebben ingezet en daarnaast samenwerkingen hebben opgezet met jongeren uit de buurt van de gemeenschapsinstellingen om daar fysiek onderwijs te volgen. Daarnaast is er nog steeds een groep van jongeren die geen school meer heeft of niet in staat is om mee te kunnen in een gewone school. Voor deze groep moeten blijvend oplossingen worden gezocht.

Eline Strik vindt het mooi hoe de instellingen inspanningen leverden op dat vlak. Al gaat dat samen met enkele uitdagingen, zoals onder andere rond privacy en infrastructuur. Online lesgeven biedt veel mogelijkheden, maar toch zullen veel scholen opgelucht zijn dat er weer fysieke lessen mogelijk zijn. De jongeren in instellingen zijn tegelijk sterk afhankelijk van de mate waarin scholen daaraan wensen mee te werken.

Caroline Vrijens haalt aan dat sociaal contact heel belangrijk is. Voor die jongeren zijn broers en zussen vaak het enige netwerk dat ze hebben bij re-integratie in de maatschappij. Jongeren verblijven in een gemeenschapsinstelling omwille van bepaalde feiten. Broers en zussen contacteren is minder vanzelfsprekend dan ouders opbellen. De CVTJ vraagt om nog meer op in te zetten op die sociale contacten en die contacten met de broers en zussen moeten even vanzelfsprekend worden. Ook dit zal met het agentschap worden besproken. De spreker is ervan overtuigd dat dat eenvoudig te implementeren is.

Eline Strik haalt aan dat het vastloopt op het feit dat jongeren de toestemming moeten krijgen van de jeugdrechter om contact op te nemen met niet-inwonende broers en zussen. Dat laat lang op zich wachten. Ook voorzieningen staan daar niet altijd achter omdat men niet goed weet wie de jongere aan de lijn zal krijgen. Toch mag dat niet in de weg staan van de contacten met de broers en zussen.

De termijn van uitstroom van de jongeren is heel wisselend, aldus *Caroline Vrijens*. Dat hangt namelijk af van de beslissing van een jeugdrechter. Maar door plaatsgebrek zijn de uitstroommogelijkheden soms beperkt. De jeugdrechter is dan ongerust over een jongere en zegt dat die niet zomaar naar huis kan gaan en het gebeurt dat het verblijf in de gemeenschapsinstelling dan wordt verlengd, ook al is er eigenlijk geen verblijf in geslotenheid meer nodig. Verder is ze benieuwd wat het effect zal zijn van de implementatie van het ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen. Daarnaast is er een duidelijk verband tussen de uitstroom en de private voorzieningen voor veilig verblijf. Als alles uitgerold is en die voorzieningen op punt staan, moet er worden gekeken hoe de effecten van het decreet kunnen worden gemonitord.

Eline Strik geeft aan naar volgend jaar toe een aparte sectie in het jaarverslag te voorzien voor veilig verblijf. De krijtlijnen blijven evenwel ongewijzigd. Men gaat naar zo'n veilig verblijf en luistert naar de jongere. Dat blijft een gedeelde taak. Maar men startte met aparte intervisies voor de maandcommissarissen voor veilig verblijf en voor de gemeenschapsinstellingen omdat die inhoudelijk kunnen verschillen.

Wat zal er gebeuren op het moment dat jongeren met een VOS niet meer in een gemeenschapsinstelling kunnen worden opgenomen? Dat kan leiden tot een verhoogde druk op andere voorzieningen en de crisispsychiatrie. Nu wordt er heen en weer doorverwezen tussen de instellingen en de crisispsychiatrie. In principe zou het veilig verblijf veel moeten opvangen want daar zijn veel nieuwe plaatsen gecreëerd. Er zijn al negen voorzieningen veilig verblijf opgestart en in september zouden er nog enkele bijkomen. Het is voor de spreker momenteel niet duidelijk of die klaar zijn om te worden opgestart. Jeugdrechters geven aan dat als ze onvoldoende vertrouwen hebben in veilig verblijf, een MOF-statuut zou worden gegeven op een jongere met een VOS-statuut. Ook dat kan een mogelijk effect zijn. Dat zou de jongeren stigmatiseren. Dat kan snel gaan. Jongeren met complexe problematieken kunnen agressief gedrag stellen. Meisjes die slachtoffer zijn van tienerpooiers en drugs gebruiken, kunnen daarvoor gemakkelijk worden vervolgd. In dezen gaat het om oneigenlijke vorderingen die voor een andere jongere nooit gevorderd zou zijn, ware het niet dat er een plek nodig is in die geslotenheid. Dit toont het belang aan om jeugdrechters mee te krijgen in het verhaal van veilig verblijf. Momenteel staan jeugdrechters heel wantrouwig ten aanzien van veilig verblijf en vinden de geslotenheid die gemeenschapsinstellingen bieden voor de meeste jongeren de beste optie.

Caroline Vrijens onderschrijft wat Eline Strik zegt en geeft aan dit uit bezorgdheid op te volgen. De voorzieningen veilig verblijf zijn volop in ontwikkeling, bouwen aan een visie, werven mensen aan en passen hun infrastructuur aan op hun nieuwe opdracht. De maandcommissarissen volgen dit van bij het begin mee op. Zoals Eline Strik aanhaalde is het de bedoeling om veilig verblijf apart te benaderen. Het gaat om een andere doelgroep en setting. Er is nood aan een vorm van geslotenheid voor jongeren die een gevaar vormen voor zichzelf en hun omgeving en die bescherming vinden bij veilig verblijf. De spreker vraagt om een goede ondersteuning van de nieuwe voorzieningen veilig verblijf in de ontwikkeling van een goede

visie en voldoende uitwisseling onderling te stimuleren zodat men van elkaar kan leren.

Naast een aparte sectie voor veilig verblijf in het jaarverslag zullen ook de intervisies met de maandcommissarissen van gemeenschapsinstellingen en voorzieningen veilig verblijf apart worden gehouden. Dat is mogelijk dankzij de talrijke vrijwilligers waarop kan worden gerekend.

Enorm veel sectoren kampen met een personeelstekort. In de zorg- en de onderwijssector is dat niet anders. Het gaat om fundamentele sectoren waar met mensen wordt gewerkt en waar mensen nodig zijn om kwaliteitsvol werk te kunnen leveren. Het zorgen voor voldoende personeel is de belangrijkste prioriteit. Daarvoor moeten voldoende middelen worden voorzien, maar ook worden nagedacht over hoe het beroep aantrekkelijk te maken.

Er is effectief nood aan een onderzoek naar de juiste omkadering. Zo kan zowel binnen de gemeenschapsinstellingen als binnen de voorzieningen veilig verblijf worden gekeken hoe groot de nood is en hoe die evolueert. Daarnaast gaat dit ook over de jongeren met een complexe zorgvraag. Daar moet worden gezocht naar de beste omkadering.

Het geven van zuurstof aan het personeel is gelinkt aan meer mensen en middelen. Met de stijgende energieprijzen moet er worden gekeken of de werkingsmiddelen afdoende zijn.

Eline Strik geeft aan dat het zowel gaat om te weinig middelen om personeel aan te werven als om het niet ingevuld krijgen van de openstaande vacatures. Daarenboven spelen beide zaken op elkaar in. Als iemand voor een leefgroep staat en er vallen mensen weg wegens ziekte of als er onvoldoende personeel is voor het werk, dan haken meer mensen af en wordt het moeilijker om die vacatures in te vullen. Zo goed als alle instellingen geven aan openstaande vacatures te hebben of mensen aan te werven die ze liever niet aanwerven. Dit betreft alle functies.

Wat betreft de instelling in Beveren liep de re-integratie moeilijker door een gebrek aan middelen en infrastructuur. Daar verblijven sowieso weinig jongeren. Men geeft aan dat het budget te laag is voor het organiseren van extra activiteiten die nuttig kunnen zijn ter voorbereiding op de invrijheidstelling. Daarbovenop zorgden een personeelstekort en de coronacrisis voor extra beperkingen.

Wat betreft het fouilleren zegt *Caroline Vrijens* dat de maandcommissarissen zich daar niet specifiek op focusten. Men beschikt dus niet over cijfers. Maar het komt sporadisch aan bod. Dat gebeurt dan bij de aankomst van jongeren die zware feiten pleegden of waar men van vermoedt dat ze drugs gebruiken. De spreker geeft aan niet te kunnen antwoorden op hoe dat wordt aangepakt binnen de instellingen. Ze verwacht veel van het onderzoek van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin rond de rechtspositie van jongeren in geslotenheid en is benieuwd wat het agentschap daarmee zal doen. Men wil het decreet van 15 maart 2019 houdende diverse wijzigingsbepalingen betreffende het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en het decreet betreffende de integrale jeugdhulp aanpakken en men verwacht dat het agentschap dat concreet zal maken voor jongeren in geslotenheid. Vanuit een kinderrechtenperspectief is het belangrijk dat een jongere het fouilleren kan verwachten vooraleer er wordt gefouilleerd. Daarbij moet duidelijk worden gemaakt waarom en hoe dat gebeurt. De manier waarop het gebeurt moet jongerensensitief zijn en de waardigheid van de jongere niet aantasten. Er zijn verschillende vormen van fouilleren. Er kan gefouilleerd worden met de kledij aan, maar bij bepaalde vermoedens dat kan ook anders.

Eline Strik vertelt dat de jongeren momenteel standaard worden gefouilleerd wanneer ze voor de eerste keer in de voorziening binnenkomen, maar ook op alle andere momenten waarop men de voorziening heeft verlaten en terugkomt. Dat is ingrijpend. Jongeren geven aan dat ze het er moeilijk mee hebben omdat ze vaak vlak daarvoor al werden gefouilleerd door de politie. De vraag is of het nodig is om op elk van die momenten een standaardfouille te doen. Misschien kan er enkel worden gefouilleerd wanneer er een goede reden voor is.

Het is niet eenvoudig om iets te vertellen over de time-outs en het kortverblijf in de voorzieningen. Een time-out of een kortverblijf duurt maximaal 14 dagen. Een jongere die daar net aankomt, is vaak nog erg onder de indruk waardoor ze niet geneigd zijn om in gesprek te gaan met de maandcommissarissen. Daardoor beschikt men over weinig informatie. Het is wel zo dat door de coronacrisis de time-outs slechts op halve capaciteit werkten. Ook nu is dat het geval, maar dat ligt aan het tekort aan personeel. Dat leidt tot minder time-outmogelijkheden. De uitstroom uit kortverblijf verloopt wel vlot omdat daar met vaste termijnen van 14 dagen wordt gewerkt. Dat is bovendien niet verlengbaar.

Caroline Vrijens kan niet zeggen dat ze al een verschil ziet wat betreft de versterking van de sociale dienst bij de jeugdrechtbanken.

Eline Strik geeft aan dat de situatie verslechtert. Dat komt door de overbevraging van die medewerkers. De consulenten worden met een hoge caseload geconfronteerd en het personeelsverloop is groot.

Op de vraag over afzondering en isolatie antwoordt *Caroline Vrijens* dat er verschillende vormen zijn. Soms wordt dat als sanctie of als beveiligingsmaatregel gebruikt. In de voorzieningen zijn logboeken aanwezig waarin dit moet worden opgenomen. De CVTJ wenst volgend jaar op dit thema te focussen om daar meer zicht op te krijgen. Zo zouden de maandcommissarissen meer gerichte vragen kunnen stellen aan de voorzieningen. Ook in dezen verwacht de spreker dat hieromtrent duidelijke regels worden opgenomen in het decreet Rechtspositie. Soms moeten jongeren lange tijd op de kamer blijven, met of zonder de deur op slot. Ook dat is een vorm van afzondering. Verder zijn er standaard kamermomenten. Dat brengt voor sommige jongeren rust en structuur, anderen hebben het er lastig mee.

Het klopt dat de CVTJ geen zicht heeft op de isolatiecijfers, aldus *Eline Strik*. Maar isolaties worden bijgehouden. Momenteel wordt werk gemaakt om toegang te krijgen tot de cijfers. De registratie gebeurt niet in fysieke logboeken maar in beveiligde informaticasystemen waar de CVTJ geen toegang tot heeft. Begeleiders geven aan de maandcommissarissen mee dat niet alle isolaties worden geregistreerd, zeker als het om korte isolatiemomenten gaat. Ook speelt men met die regels. Vanaf 48 uren isolatie worden die strenger, waardoor veel jongeren 47 uren in isolatie verblijven.

Bij ernstige overtredingen wordt isolatie vaak als sanctiemiddel gebruikt in gemeenschapsinstellingen. Het gaat dan om een aantal dagen afzondering en dat is zorgwekkend. In het rapport over de rechtspositie in 2021 stond een aanbeveling dat er moest worden overwogen om er in de gemeenschapsinstellingen mee te stoppen. Nu is er een multidisciplinaire richtlijn die duidelijker is die zegt dat isolatie als sanctie niet thuishoort in een gemeenschapsinstelling. De spreker onderschrijft dit.

Caroline Vrijens gaat door op de vragen rond sancties en regels in leefgroepen. Dit hangt samen met de rechtspositie die momenteel wordt herbekeken. Er is meer homogeniteit qua aanpak van de regels in de gemeenschapsinstellingen. Er zijn wel grote verschillen in de proeftuinen en in de voorzieningen voor veilig verblijf.

Dat staat op gespannen voet met het principe van gelijke behandeling van elke minderjarige. De spreker kijkt uit naar die rechtspositie omdat het de basisrechten zou moeten verduidelijken.

Naast het gelijk behandelen van minderjarigen moeten instellingen zich ook flexibel kunnen opstellen. In groepen waar er geen problemen zijn, moet het mogelijk zijn om wat losser om te gaan met de regels. In coronatijden werd af en toe wat soepel omgesprongen met de regels. Dat had soms een positieve invloed op de sfeer.

Jongeren hebben structuur nodig. Vaak ziet men dat de top van een voorziening werkt met een beperkte set van basisregels. Zo worden jongeren niet overladen met allerlei regeltjes. Toch komen er na verloop van tijd vaak veel kleine informele regeltjes bij. Die zijn voor de jongeren niet altijd even duidelijk en voelen arbitrair en onrechtvaardig aan. Daar hebben de jongeren het lastig mee. Tegelijk is de zinvolheid van regels van belang. Jongeren moeten begrijpen waarom bepaalde regels gelden. Vandaar de vraag in het jaarverslag om de regels continu te herbekijken. Zijn ze nog zinvol en zijn er niet te veel regels.

Sommige jongeren hebben nood aan de rust tijdens een kamermoment. Anderen geven aan dat dat tot verveling leidt.

Eline Strik vult aan door te zeggen dat de deur in sommige voorzieningen en op sommige momenten op slot gaat. Als de deur op slot gaat, is er duidelijk sprake van afzondering of isolatie. Daarmee komt men in een ander denkkader terecht. Een deur op slot doen, heeft een psychologische impact op de jongere. Het aantal kamermomenten verschilt tussen de voorzieningen. Het leven in een gemeenschapsinstelling is druk. Daar verblijven veel jongeren die weinig prikkels kunnen verdragen en veel prikkels geven. De spreker vindt dat de kamermomenten meer op vrijwillige basis moeten worden ingezet. Zo kan men jongeren de kans geven om naar hun kamer te gaan wanneer ze dat nodig hebben.

Een kamermoment heeft niet meteen een pedagogische meerwaarde. Jongeren vinden dat niet fijn en vervelen zich op zo'n moment. Dan gaan ze vaak piekeren en dat zijn moeilijke momenten voor de jongeren. Ze geven aan dat ze in een gemeenschapsinstelling dingen moeten bijleren, maar dat gebeurt niet tijdens een kamermoment. Daarom pleit de spreker ervoor om die tot een minimum te beperken.

Collectieve sancties zijn geen wijdverspreid fenomeen. Maar omdat het onderscheid tussen sanctiemaatregelen en veiligheidsmaatregelen niet altijd duidelijk is, voelen de jongeren die maatregelen vaak als een collectieve sanctie aan.

Caroline Vrijens zegt dat het positief leefklimaat samenhangt met duidelijke regels, de dagbesteding voor de jongeren, de sancties en hoe frequent isolaties voorkomen. Maar dat gaat ook samen met een basishouding van vertrouwen geven, informatie delen en transparantie. De vrijwilligers geven aan dat daar in de voorzieningen werk van wordt gemaakt, maar het nog in volle opbouw is.

De invulling van de dagbesteding hangt af van de middelen die voorhanden zijn. Het zou goed zijn mochten de gemeenschapsinstellingen en de voorzieningen veilig verblijf daarrond samenwerken en goede praktijken delen. Als een begeleider de ruimte krijgt om daarmee aan de slag kan gaan, kan dat leiden tot mooie resultaten met de jongeren.

Eline Strik verwijst naar de opmerking om dat breder aan te pakken. Ze deelt die opmerking en zegt dat verwezenlijkingen ook moeten worden bewaard. In een bepaalde voorziening kwamen meisjes met het idee om alle ideeën in een map bij te houden.

Wat betreft de niet-begeleide minderjarige buitenlanders benadrukt *Caroline Vrijens* dat er meer jongeren uit die groep in gemeenschapsinstellingen terechtkomen. De begeleiders en de jongeren geven aan dat ze nood hebben aan een andere soort begeleiding. Ze kennen vaak de taal niet, wat het moeilijk maakt voor de begeleiders om in een conflictsituatie te reageren. De maandcommissarissen zeggen dat die jongeren vaak niet kunnen deelnemen aan de activiteiten in de gemeenschapsinstellingen doordat ze geen Nederlands kunnen. Zo hebben ze het gevoel er niet helemaal bij te horen. Daarnaast is er voor die jongeren vaak geen duidelijk uitstroomtraject. Ze staan er vaak alleen voor. Als zij geen goed vervolgtraject krijgen, is men snel terug bij af. In Brussel is er een inloophuis en Minor-Ndako kreeg een bijkomende opdracht in functie van die jongeren, maar dat moet ook worden aangekaart bij het agentschap Opgroeien.

Het klopt dat het vaak gaat om jongeren met trauma's of die slachtoffer waren van bendes, waardoor ze delicten pleegden. Een aangepast aanbod met begeleiders waarin de jongeren zich kunnen herkennen, is dus echt noodzakelijk.

De bereikbaarheid van de voorzieningen is inderdaad een gekend probleem. De spreker roept op om dat in de toekomst als een erkenningscriterium op te nemen. De spreker nodigt de commissieleden van harte uit om dit aan te kaarten bij De Lijn en de collega's in de Commissie voor Mobiliteit en Openbare Werken.

De CVTJ houdt de vinger aan de pols door te spreken met de jongeren en de begeleiders en rapporteert aan het Vlaams Parlement. Tijdens de rapportering ligt de focus op de knelpunten omdat de volksvertegenwoordigers daarmee aan de slag kunnen. Enkele jaren geleden werd de onthaalprocedure afgeschaft, wat tot problemen leidde. Er wordt nog onvoldoende ingezet op onderwijs. Tegelijk gebeuren er ook heel wat positieve dingen in de voorzieningen.

Verder wordt er veel belang gehecht aan participatie. De voorzieningen doen heel wat inspanningen op dat vlak, al is er nog een weg af te leggen. Caroline Vrijens vraagt om die inspanningen verder te zetten.

De CVTJ werkt op het microniveau met de maandcommissarissen die in gesprek gaan met de jongeren om problemen trachten op te lossen. Als het over grotere problemen gaat, nemen de maandcommissarissen dit op met de voorzieningen, al dan niet samen met de CVTJ. Op macroniveau stapt de CVTJ met het jaarverslag richting het kabinet van de bevoegde minister en het agentschap Opgroeien om te kijken wat kan worden gedaan met de belangrijkste aanbevelingen. Caroline Vrijens is bereid om daar tussentijds over te rapporteren aan de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding.

Stefaan SINTOBIN,
voorzitter

Ann DE MARTELAER,
verslaggever